

УДК 327.82

ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО БАЗИСУ В ДОСЛІДЖЕННІ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Сансай А.П.,

к.політ.н., доц. кафедри міжнародних організацій і дипломатичної
служби Інституту міжнародних відносин,
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Анотація: тези доповіді присвячені проблемі формування теоретико-методологічних підвалин дослідження сучасної дипломатії. Автор піднімає питання методологічних проблем і недоліків, що притаманні вітчизняним дослідженням з теоретичних і практичних аспектів дипломатії, окреслює їх основні причини та сутність, подає рекомендації щодо запровадження міждисциплінарного підходу вивчення дипломатичної практики, виходячи з урахування ключових трендів сучасних міжнародних відносин та світової політики.

Наявний сьогодні обсяг наукових розвідок концептуально-теоретичного і прикладного характеру, що стосується досліджень дипломатичної практики, як і нові можливості реалізації дипломатичних функцій на рівні державних та недержавних суб'єктів міжнародних відносин, закономірно відтворюють актуальність проблеми формування методологічного базису у вивченні дипломатії як специфічної зовнішньополітичної або міжнародної діяльності.

Відзначимо, що в основі переважної більшості вітчизняної навчально-методичної та наукової літератури з питань міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії традиційно продовжують домінувати історичний і правовий підходи та метод політико-правового аналізу.

Дослідження дипломатії з точки зору міжнародного права має неабияке значення для розв'язання проблем компетенції та повноважень органів державної влади щодо здійснення зовнішньої політики і дипломатичних функцій; тлумачення міжнародно-правової бази, що регулює дипломатичні відносини; опанування міжнародно-правових аспектів консульської справи тощо. З іншого боку, правовий підхід продовжує зазнавати власної обмеженості з огляду як на притаманну дискретність правового охоплення учасників міжнародних відносин, так і тлумачення нових соціально-гуманітарних трендів дипломатичної активності, що наразі ще не підпали під дію правового поля.

Історичний підхід дослідження дипломатії стає об'єктом критики політологів, які відзначають у ньому брак належного теоретичного підґрунтя дипломатії, а також (відносячи дипломатію виключно до сфери політичної науки) звичайну історичну описовість процесів, а не їх пояснення. З іншого боку, слабким місцем політологічного підходу у вивченні сучасної дипломатії є використання методології зовнішньої політики держави та міжнародних відносин в цілому. З цього приводу зауважимо, що політологія як наука продовжує в цілому залишатися позбавленою чіткої і узгодженої концептуально-методологічної бази дослідження дипломатії. Це стосується як проблеми визначення самої сутності дипломатії, так і основних суб'єктів її реалізації. Значна частина сучасної вітчизняної наукової та навчальної літератури продовжує відтворювати підміну сутності понять – «дипломатія» на «зовнішня політика» держави. Основною проблемою при цьому залишається нехтування або ж незнання головної якості дипломатії, згідно з якою вона є виключно засобом реалізації (при цьому ж на рівні конкретного суб'єкта) зовнішньої політики, а не виразом самої політики держави.

Іншим вузьким місцем політологічних досліджень дипломатії залишається їх відмежованість, зосередженість лише на окремих і розрізнених між собою аспектах і сегментах сучасної дипломатії, які

зрештою неможливо поєднати у єдину і чітку систему. Прикладом такого роду досліджень, зокрема, залишається їх концептуально-теоретична обмеженість, за якої інтерпретація дипломатії подається у вигляді конкретної функції чи дії – або системи представництва, або переговорного процесу, або посередницьких послуг, або іншого роду діяльності.

Розширення суб'єктного кола провідників дипломатії в нових умовах міжнародних відносин у свою чергу визначає актуальність впровадження та використання методології статусної стратифікації. Остання полягає у виокремленні різних рівнів реалізації дипломатії у вигляді щонайменше трирівневої конструкції, у якій: перший – найвищий політичний рівень (глав держав і урядів); другий – власне дипломатичний (кадрових дипломатів, офіційних представників в державах акредитації та при міжнародних організаціях); третій – експертний (різного роду фахівці з конкретного питання чи проблеми). Останній щабель відтворює процеси галузевого розширення дипломатичної практики (навколо проблем екології, космосу, атомної енергетики і т. д.). Особливостями останньої тенденції є те, що дипломатичні (переговорні) функції і завдання із досягнення компромісу переходять від кадрових дипломатів до вузькоспеціалізованих фахівців.

За таких умов актуальним наразі вбачається кардинальний вихід вітчизняних досліджень дипломатії за межі виключно правового, історичного чи політологічного поля і, навпаки, залучення методології та наукових підходів з інших дисциплін і галузей. Зокрема сьогодні у вивченні дипломатії дедалі більше актуалізуються прикладні аспекти таких дисциплін як: філологія з її лінгвістичним підходом (вивчення мови, специфіки укладання і тлумачення дипломатичних документів і кореспонденції, дипломатичної термінології); соціологія (значимість у дипломатичній практиці соціальних норм, цінностей, ідентичностей, традицій та ідей); психологія (пояснення тих чи інших аспектів

переговорного процесу, дослідження його учасників та їх потенціалу як переговорників). З іншого боку, негативною стороною таких тенденцій знову ж таки є проблема значного «розмивання» сутності самої дипломатії, її функціональних та галузевих меж, а головне – її основних провідників.

Література:

1. Morisse-Schilbach Melanie. IR theory and Diplomacy: Forever Strangers in the Dark? – International Studies Association, 48th Annual Convention, Chicago, February 28 – March 3, 2007.
2. Sharp Paul. For Diplomacy: Representation and the Study of International Relations // International Studies Review. – Vol. 1. – No. 1 (Spring, 1999). – P. 33 – 57.